

VYSOKÁ ŠKOLA BÁŇSKÁ – TECHNICKÁ UNIVERZITA OSTRAVA
EKONOMICKÁ FAKULTA

KATEDRA PRÁVA

Efektivita a způsoby zajištění závazků v obchodním styku
Efficiency and Means of Obligations Securing in Business

Student:

Jarmila Ježowiczová

Vedoucí diplomové práce:

JUDr. Ing. Josef Šilhán, Ph.D.

Ostrava 2012

Poděkování

Mé poděkování patří především vedoucímu bakalářské práce JUDr. Ing. Josefu Šilhanovi, Ph.D. za věcné připomínky v průběhu zpracování bakalářské práce. Děkuji i Ing. Zbyňkovi Vavříčkovi, který pracuje na úseku SME v ČSOB, a.s. Ostrava, za poskytnutí cenných rad, které přispěly ke zkvalitnění celé práce.

Místopřísežně prohlašuji, že jsem celou práci včetně příloh vypracovala samostatně
a že jsem všechny použité informační zdroje uvedla v seznamu použité literatury.

V Ostravě dne

.....

Jarmila Jeżowiczová

OBSAH

1	Úvod.....	3
2	Obchodní závazkové vztahy	4
2.1	Vymezení obchodních závazkových vztahů.....	4
2.2	Právní úprava zajišťovacích instrumentů dle základních právních předpisů ...	4
3	Zajišťovací nástroje v bankovní sféře a jejich nedostatky	6
3.1	Bankovní záruka	7
3.1.1	Podstata bankovní záruky	8
3.1.2	Právní úprava bankovní záruky.....	9
3.1.3	Přímé bankovní záruky	11
3.1.4	Nepřímé bankovní záruky	13
3.1.5	Druhy bankovních záruk poskytovaných na komerčních principech	14
3.1.6	Výhody a nevýhody bankovní záruky	20
3.2	Stand-by akreditiv letter of credit	24
3.2.1	Právní úprava stand-by akreditivu	25
3.2.2	Výhody stand-by akreditivu.....	25
3.2.3	Nevýhody	26
3.3	Bankovní směnečný aval-směnečné ručení.....	26
3.3.1	Právní úprava bankovního směnečného avalu	27
3.4	Směnka	28
3.4.1	Směnka cizí	28
3.4.2	Směnka vlastní	29
3.5	Zástavní právo	31
3.6	Právní úprava zástavního práva	33
3.6.1	Vznik zástavního práva	34
	Vznik zástavního práva na základě písemné smlouvy.....	34

	Výhody a nevýhody zástavního práva k nemovitostem.....	35
4	Porovnání jednotlivých zajišťovacích instrumentů.....	36
4.1	Porovnání dle kritéria finanční náročnosti.....	37
4.2	Porovnání dle kritéria administrativní náročnosti	38
4.3	Porovnání dle kritéria nutnosti právního povědomí o jednotlivém zajišťovacím instrumentu	39
4.4	Porovnání dle kritéria časové náročnosti.....	39
4.5	Porovnání dle rizikovosti provedení platby.....	40
5	Závěr	41
6	Seznam použité literatury	42
7	Seznam zkratk	44
8	Prohlášení o využití výsledků bakalářské práce	45

1 ÚVOD

V této bakalářské práci se zaměřuji na aktuální otázky týkající se efektivitu a způsobu zajištění závazku. V souvislosti s finanční krizí, zadlužeností států i narůstajícím počtem osobních bankrotů i bankrotů právnických osob, se otázky zajištění stávají velmi diskutovanými. Obecně platí, že čím nejistější je doba z pohledu finanční krize, tím opatrnější banky bývají a tím vyšší jistiny vyžadují. Zdá se, že současná dluhová krize, která zmítá Evropou, nebude krizí krátkodobou. Patrně stojíme na začátku dlouhodobé a vleklé recese, v jejímž průběhu bude stoupat tlak na efektivnější zajištění závazků. V této práci se i proto zabývám jejich výhodami i nevýhodami a právní úpravou. Cílem této práce není obšírně analyzovat všechny zajišťovací instituty. Na základě dohody s vedoucím bakalářské práce jsem se zaměřila pouze na nejčastější instrumenty zajištění využívané v bankovní sféře. Hlavním cílem této práce je stručná charakteristika mnou vybraných zajišťovacích institutů, vymezení jejich české i mezinárodní právní úpravy a v neposlední řadě jejich vzájemné zhodnocení podle zvolených kritérií.

Práce je rozdělena do několika částí. V první části stručně shrnuji obecnou problematiku obchodních závazkových vztahů, jejich specifika a odlišnosti od standardních soukromoprávních vztahů. Zaměřuji se na jejich právní úpravu, pochopitelně především na příslušná ustanovení zákona č. 513/1991 Sb., obchodní zákoník, ve znění pozdějších předpisů. Ve druhé části je pak prostor věnován definicím zajišťovacích závazků v bankovní sféře. Nejrozsáhlejší část této kapitoly popisuje problematiku bankovní záruky, prameny její právní úpravy, vymezení a odlišnosti bankovních záruk přímých i nepřímých včetně vyhodnocení bankovní záruky z hlediska banky i dalších stran tohoto právního vztahu. Dále se podrobněji zabývám stand-by akreditivem, institutem známým především z amerického práva. U tohoto právního pojmu rovněž analyzuji jeho výhody i nevýhody. Kapitola je také doplněna o případovou studii České exportní banky. V souvislosti se zajišťovacími prostředky v bankovní sféře rovněž nelze opominout směnku, které se věnuji v následující kapitole. Zástavní právo patří dle mého názoru mezi nejzásadnější instituty v této oblasti. V této bakalářské práci se zabývám otázkami jeho vzniku, výhodami i nevýhodami. Poslední část je věnována porovnání jednotlivých zajišťovacích instrumentů. Pro porovnání jsem zvolila mimo jiné kritéria finanční a administrativní náročnosti

2 OBCHODNÍ ZÁVAZKOVÉ VZTAHY

V této části se seznámíme s problematikou závazkového práva, které spadá do oblasti obchodního práva, neboli do sféry vztahů mezi podnikateli při jejich podnikatelské činnosti.

Na začátku této kapitoly považuji za důležité rozebrat si význam slova závazkový vztah, jež byl znám už v dobách římského práva a vyjadřoval právní pouto mezi věřitelem a dlužníkem.

V současné právní teorii znamená závazkový právní vztah, takový druh občanskoprávních vztahů, ve kterém jeden subjekt vystupuje jako věřitel (ten, který má právo od druhé strany něco vyžadovat) a druhý subjekt jako dlužník (ten, který je oprávněn věřiteli vrátit, co mu dluží).¹

2.1 Vymezení obchodních závazkových vztahů

Obchodní závazkové vztahy upravuje obchodní zákoník jako základní institut závazkového práva. Regulován je ve třetí části obchodního zákoníku. Režim obchodního zákoníku je založen na písemné dohodě mezi stranami závazkového vztahu § 262 ObchZ nebo na kogentním ustanovení obchodního zákoníku § 261.² Obchodní závazkový vztah je relativním právním vztahem, tudíž vzniká mezi konkrétními subjekty. Obchodní závazkové vztahy vznikají většinou mezi podnikateli a souvisí s jejich podnikatelskou činností. Zúčastněné subjekty mají proti sobě vzájemné povinnosti a práva. Vystupují v pozici věřitele a dlužníka.

2.2 Právní úprava zajišťovacích instrumentů podle základních právních předpisů

Česká právní úprava obsahuje širokou škálu institutů, které mají za cíl zajišťovat splnění pohledávky ze základního zajišťovaného vztahu. Jedná se především o zástavní právo k věcem, podzástavní právo, zadržovací právo, bankovní záruku, smluvní pokutu, ručení

¹ BEJČEK, Josef, ELIÁŠ, Karel, RABAN, Přemysl et al. *Kurs obchodního práva, Obchodní závazky*. 3.vyd. Praha: C. H. Beck, 2003. 603 s. ISBN 80-7179-746-4

² ŠTENGLOVÁ, Ivana et al. *Obchodní zákoník. Komentář*. 13.vyd. Praha: C.H.Beck, 2010. 1469 s. ISBN 978-80-7400-354-7

apod. Souhrn těchto uvedených právních instrumentů představuje zajištění závazků. Z obchodního hlediska lze pod zajištění závazků zařadit i zajištění směnečné nebo šekové a otevření akreditivu ve prospěch věřitele, které však jsou z právního hlediska platebními nástroji, nikoliv zajišťovacími.

Určité potíže činí skutečnost, že některé z výše uvedených prostředků jsou obsaženy pouze v občanském zákoníku a nikoliv v obchodním zákoníku. Jiné upravují občanský i obchodní zákoník a některé pouze obchodní zákoník. Pro maximální srozumitelnost můžeme konstatovat, že obchodní zákoník upravuje vztahy mezi dvěma či více podnikateli, popř. podnikateli a státem nebo podnikateli a samosprávnými územními jednotkami. Směnečné a šekové zajištění je rovněž blíže upraveno v zákoně č. 191/1950 SB., zákon směnečný a šekový.³

Obchodní zákoník bohužel neobsahuje celou úpravu k realizaci vztahů mezi podnikateli. Musí tedy navázat na právní úpravu zajišťovacích závazků obsaženou v občanském zákoníku. Domnívám se, že i v tomto ohledu se tak povaha obchodního zákoníku jeví jako subsidiární ve vztahu k občanskému zákoníku.

Podle občanského zákoníku jsou prostředky zajištění závazků:

- Smluvní pokuta
- Ručení
- Jistota
- Zástavní právo k věcem
- Podzástavní právo
- Zadržovací právo a jiné

Všechny tyto způsoby zajištění lze použít i v obchodních vztazích.

Podle obchodního zákoníku jsou prostředky zajištění závazků:

- Zástavní právo k obchodnímu podílu
- Ručení (komplexně upraveno)
- Smluvní pokuta (v obchodním zákoníku upravena jen některá ustanovení)
- Bankovní záruka (komplexně upravena)

³ HOLEYŠOVSKÝ, Milan. *Zástavní právo*. 2. vyd. Praha: Newsletter, 1995. 132 s. ISBN 80-901779-2-1

- Uznání závazků (komplexně upraven)⁴

3 ZAJIŠŤOVACÍ NÁSTROJE V BANKOVNÍ SFÉŘE A JEJICH NEDOSTATKY

Po roce 1990 došlo k výraznému rozvoji podnikatelských aktivit, které zapříčinily růst potřeby zajištění závazků. Podle mého názoru toto vše souvisí s budováním tržního prostředí po pádu komunismu. Součástí tohoto procesu pak přirozeně došlo i k rozmachu bankovní sféry. Historie bankovní záruky s tímto velmi úzce souvisí.

Uzavřený obchod, ať už zahraniční nebo domácí, by měl být podložený písemným dokumentem vymezujícím povinnosti a práva zúčastněných subjektů, tzn. prodávajícího a kupujícího, které vyplývají z příslušného obchodu. Jak sama praxe ukazuje, ani ten nejpropracovanější kontrakt nedokáže úplně zajistit včasné a řádné plnění sjednaných podmínek každou ze stran. Jednou z možností, jak se může postižená strana domáhat svých práv plynoucích z kontraktu, je obrátit se na obchodní soud, popř. na arbitráž, je-li součástí původní smlouvy rozhodčí doložka. Každý zkušený obchodník ovšem dobře ví, že soudní pře je finančně i časově nákladná a finančně slabší firmě by mohla způsobit značné komplikace, v nejhorším případě bankrot (soudní spory trvají tři i více let).

Snaha zabránit takové situaci vedla ke vzniku různých zajišťovacích instrumentů, mezi nimi i bankovních. Tyto zajišťovací nástroje neznamenaají pro klienta banky bezprostřední získání peněžních prostředků. Banka se pouze zavazuje, že za svého klienta splní jeho závazek, pokud tak sám neučiní.⁵

Mezi nejvýznamnější bankovní zajišťovací instrumenty patří především:

- Bankovní záruka
- Stand-by akreditiv (stand-by L/C)
- Bankovní směnečný aval
- Zástavní právo

⁴ ŠTENGLOVÁ, Ivana et al. *Obchodní zákoník. Komentář*. 13.vyd. Praha: C.H.Beck, 2010. 1469 s. ISBN 978-80-7400-354-7

⁵ MARVANOVÁ, Marie, HOUDA, Martin. *Platební styk*. 3.vyd. Brno: ECON, 1995. 324 s. ISBN 80-901627-2-X

Zajišťovací nástroje upravené v právním řádu ČR umožňují zvýšit jistotu věřitele, že jeho pohledávka bude splněna.

Zajišťovací instrumenty stojí jakoby v pozadí. Do popředí se dostanou v případě neplnění zajišťovaných závazků (povinností). Naproti tomu, v případě řádného plnění se vůbec nepoužijí. Závazkové instrumenty bývají značně různorodé; některé z nich, např. akreditivy, které patří mezi platební a zároveň zajišťovací, kdežto bankovní záruky, jsou jejich protipólem, řadíme je pouze mezi prostředky zajištění, přizpůsobitelné jakékoliv obchodní transakci.⁶

Na co bych chtěla především upozornit je pečlivé zvážení znění vybraného instrumentu, protože v některých případech (převážně u záruk), i malé stylizační odchýlení znamená změnu celkové povahy závazku.

V následujících podkapitolách jsou popsány jednotlivé zajišťovací prostředky, využívané v českém bankovníctví (stand-by akreditivy, bankovní záruky, bankovní avaly směnek, zástavní právo) a jejich současné nedostatky, které je postihují.

3.1 Bankovní záruka

„Bankovní záruka je závazkový, dokumentární nebo nedokumentární zajišťovací instrument “Jak tvrdí Janatka (2011, str. 227) ”⁷

Výše uvedená definice, podle mého názoru, velmi jasně a pregnantně shrnuje obecné znaky bankovní záruky.

Jak je již výše zmíněno, bankovní záruka se řadí mezi zajišťovací instrumenty, které stojí jakoby v pozadí a do popředí se dostanou v případě neplnění zajišťovaných závazků (povinností). Naproti tomu, v případě řádného plnění se vůbec nepoužijí. Na rozdíl od akreditivů představuje levnější prostředek zajištění. Bankovní záruka je pro rychlost uspokojení a vysoký stupeň jistoty, které poskytuje věřiteli, vyhledávaným způsobem zajištění, používá se především v mezinárodním obchodě a k zajištění závazků značné výše.⁸

Svou existencí donucuje dlužníka, aby splnil svůj závazek předtím, než beneficiant uplatní záruku u banky, která ji vystavila. Ručící banka se v bankovní záruce zavazuje,

⁶ JANATKA, František et al. *Rizika v komerční praxi*. Praha: Wolters Kluwer, 2011. 320 s. ISBN 978-80-7357-632-5

⁷ JANATKA, František et al. *Rizika v komerční praxi*. Praha: Wolters Kluwer, 2011. 320 s. ISBN 978-80-7357-632-5, str. 227

⁸ GIESE, Ernst et al. *Zajištění závazků v České republice*. 1.vyd. Praha: C.H.Beck, 1999. 352 s. ISBN 80- 7179-239-X

že vyplatí oprávněnému příslušnou částku, pokud vůči němu třetí osoba nesplní svůj závazek.⁹

3.1.1 Podstata bankovní záruky

Bankovní záruka je široce využívaný instrument zajištění používaný v oblasti mezinárodního obchodu. Vymáhání pohledávek v zahraničí je obtížnější než vymáhání v tuzemsku. Podstatou bankovní záruky je, aby věřiteli přinesla jistotu řádného splnění závazku.¹⁰

Snaha odsunout soudní při, až na místo kdy je nevyhnutelná, vedla ke vzniku bankovních zajišťovacích nástrojů.¹¹

Giese et al (1999, str. 241) tvrdí, že „Nezávislost bankovní záruky na hlavním závazku zaručuje oprávněnému, že bude bez průtahů, soudních či jiných řízení v plné výši na vyzvání uspokojen.“¹²

Závěrem dodávám, že bankovní záruka tak v mnoha ohledech vykazuje podobnost s ostatními druhy ručení. Zásadně se však odlišuje v tom, že je bez výjimky úplatná, zatímco obecné ručení nikoliv.

Ukázka znění bankovní záruky:

Firma ... nás informovala, že s Vaší firmou uzavřela kontrakt číslo ... na dodávku ... (zboží, služby) ... v hodnotě ...

Dle platebních podmínek smlouvy má být zboží zapláceno do ... dní od data faktury. Zaplacení faktury má být zajištěno bankovní zárukou.

Z příkazu firmy ... přejímáme ve Váš prospěch neodvolatelnou záruku až do výše ... slovy ..., zavazující se zaplatit Vám na Vaši první výzvu a bez námitek jakoukoli částku až do zaručené výše proti Vašemu prohlášení, že příslušná faktura zůstala při splatnosti firmou ... nezaplácena. K prohlášení musí být přiložena kopie nezaplácené faktury.

Tato záruka platí do ... (... dnů po datu splatnosti faktury) ... a vaše nároky ze záruky musí být u nás splněny nejpozději do uvedeného data.

⁹ JANATKA, František et al. *Rizika v komerční praxi*. Praha: Wolters Kluwer, 2011. 320 s. ISBN 978-80-7357-632-5

¹⁰ GIESE, Ernst et al. *Zajištění závazků v České republice*. 1. vyd. Praha: C.H.Beck, 1999. 352 s. ISBN 80- 7179-239-X

¹¹ MARVANOVÁ, Marie, HOUDA, Martin. *Platební styk*. 3. vyd. Brno: ECON, 1995. 324 s. ISBN 80-901627-2-X

¹² GIESE, Ernst et al. *Zajištění závazků v České republice*. 1. vyd. Praha: C.H.Beck, 1999. 352 s. ISBN 80- 7179-239-X, str. 241

3.1.2 Právní úprava bankovní záruky

Původní úpravu bankovní záruky obsahoval zákoník mezinárodního obchodu a řadil ji mezi smlouvy o bankovních obchodech. Momentálně je problematika bankovní záruky v ČR upravena Obchodním zákoníkem. Bankovní záruka je tedy upravena v zákoně č. 513/1991 Sb., obchodního zákoníku v § 313- § 322, které mají dispozitivní povahu, kromě ustanovení § 313 a § 321, které jsou kogentní, což znamená, že se smluvní strany od nich nemohou odchýlit ani je vyloučit. Bankovní záruka je považována za zvláštní druh ručení, kdy ručitelem je banka, tudíž se na ni přiměřeně vztahují ustanovení Obchodního zákoníku o ručení. Ustanovení § 313 obchodního zákoníku definuje bankovní záruku takto:

„Bankovní záruka vzniká písemným prohlášením banky v záruční listině, že uspokojí věřitele do výše určité peněžní částky podle obsahu záruční listiny, jestliže určitá třetí osoba (dlužník) nesplní určitý závazek nebo budou-li splněny jiné podmínky stanovené v záruční listině.“ Jak tvrdí Čermáková (2002, str. 179) ¹⁴ Toto ustanovení jasně zdůrazňuje, že bankovní záruka je jednostranným právním úkonem ručící banky, z čehož vyplývá, že se nejedná o smlouvu mezi ručitelem a příjemcem záruky. Bankovní záruka se v praxi zřizuje písemnou formou v podobě záruční listiny. V dnešní moderní době ji lze vystavit za pomoci vyspělých telekomunikačních prostředků, jakými jsou telegram, klíčovaný dálnopis nebo SWIFT (Society for Worldwide Interbank Financial Telecommunication – Společnost pro celosvětovou mezibankovní finanční telekomunikaci). Hlavním cílem společnosti je uskutečňovat mezinárodní přenosy dat mezi jednotlivými bankami elektronickými prostředky. Tento systém je nezbytný pro všechny banky, které se zabývají mezinárodním obchodem. V rámci SWIFTU se každá zúčastněná banka identifikuje pomocí svého univerzálního kódu (BIC). ¹⁵

Obchodní zákoník v § 322 odst. 2 ustanovuje, že vztah mezi dlužníkem a bankou se řídí podle ustanovení o smlouvě mandátní. Příkazce k vystavení bankovní záruky uzavírá mandátní smlouvu s bankou, která určuje obsah záruční listiny. Je doporučováno zvolit takové náležitosti bankovní záruky, které jsou obsažené v Jednotných pravidlech pro záruky

¹³ MARVANOVÁ, Marie, HOUDA, Martin. *Platební styk*. 3.vyd. Brno: ECON, 1995. 324 s. ISBN 80-901627-2-X

¹⁴ ČERMÁKOVÁ, Irena. *Bankovní záruka*. 1.vyd. Brno: ECON, 2002. 175 s. ISBN 80-86433-03-X, str. 179

¹⁵ Platební podmínky v mezinárodním obchodu [online]. 2010 [cit.2012-05-20]. Dostupné z: <http://www.businessinfo.cz/cz/clanek/manual-exportera/platebni-podminky-mezinarodniho-obchodu/1001370/43591/>

vyplatitelné na požádání (Uniform Rules for Demand Guarantees) vydané Mezinárodní obchodní komorou (ICC), o nichž se zmiňuji níže.¹⁶

Bankovní záruka by měla dle těchto pravidel uvádět:

- Kupujícího (příkazce k vystavení záruky)
- Prodávajícího (příjemce záruky - beneficiant)
- Ručitele
- Smlouvu, ke které se záruka vztahuje
- Měnu a částku, ve které je záruka vyplatitelná
- Datum platnosti
- Podmínky pro vyplacení
- Ustanovení ohledně eventuálního snižování částky záruky

Příkazci je doporučováno uvést v mandátní smlouvě, jestli má banka do záruky také zahrnout možnost uplatnění námitek vůči příjemci záruky (beneficiantovi), které by vůči němu mohl uplatnit dlužník (příkazce) k vystavení záruky.¹⁷

Snaha o sjednocení globální praxe v oblasti bankovních záruk vedla Mezinárodní obchodní komoru v Paříži (ICC) k vydání několika publikací obsahujících pravidla bankovní záruky. Mezinárodní obchodní komora v Paříži vydala v roce 1992 pod číslem 458 Jednotná pravidla pro záruky vyplatitelné na požádání (Uniform Rules for Demand Guarantees-URDG), která se vztahují na bankovní záruky, bondy s výjimkou stand-by akreditivů a akcesorických záruk. Pravidla se vztahují jen na ty záruky, jejichž text obsahuje doložku odvolávající se na Jednotná pravidla pro záruky vyplatitelné na požádání.

Bankovní komise mezinárodní obchodní komory v Paříži vydala dokonce publikaci číslo 325 Jednotná pravidla pro kontraktní záruky (Uniform Rules for Contract Guarantees-URCG). Vztahují se na záruku za dobré provedení kontraktu, záruku za vracení akontace a vadium.¹⁸

¹⁶ MARVANOVÁ, Marie, HOUDA, Martin. *Platební styk*. 3.vyd. Brno:ECON, 1995. 324 s. ISBN 80-901627-2-X

¹⁷ MARVANOVÁ, Marie, HOUDA, Martin. *Platební styk*. 3.vyd. Brno:ECON, 1995. 324 s. ISBN 80-901627-2-X

¹⁸ Bankovní záruka v České republice [online]. 2010 [cit.2012-05-20]. Dostupné z: <http://cfoworld.cz/financi-sluzby/bankovni-zaruka-v-ceske-republice-602>

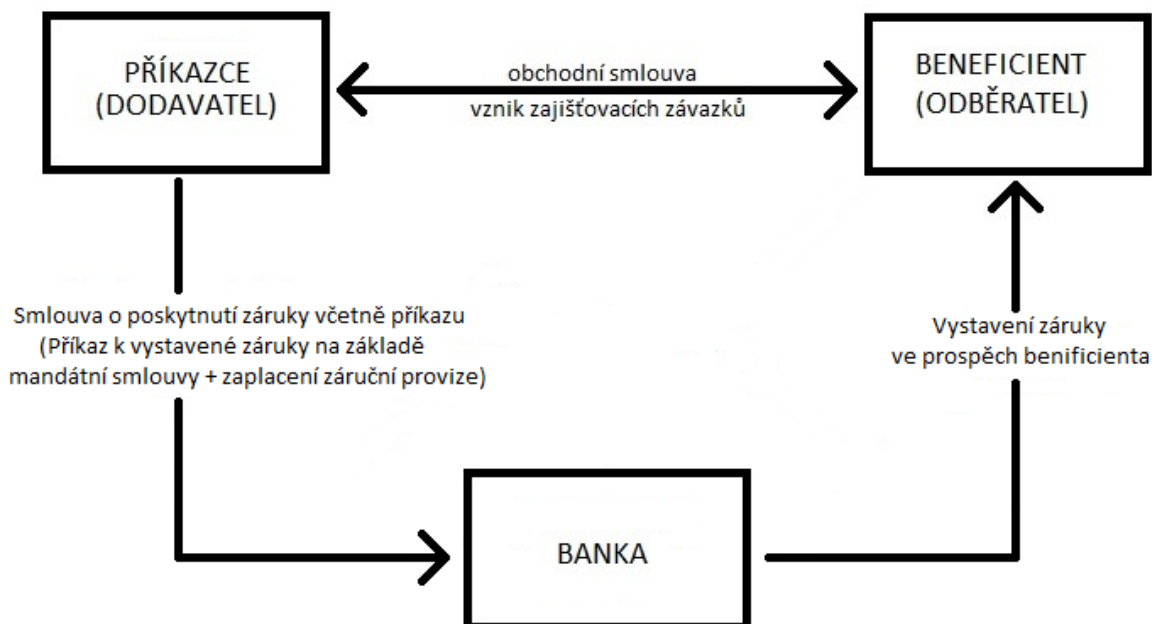
Důležité je vědět, že vydané publikace nepředstavují právní normy, ale mezinárodní zvyklosti.

3.1.3 Přímé bankovní záruky

Průběh bankovní záruky se liší podle počtu a způsobu zapojení dalších bank. Za nejjednodušší variantu je považována přímá záruka se zapojením jedné banky (viz schéma č. 3.1.)

Přímé bankovní záruky vystavuje banka na žádost příkazce ve prospěch příjemce záruky. Přímé záruky jsou většinou vystavovány pro zahraniční obchodování. Příjemce záruky, v případě přímé záruky, je v přímém vztahu k ručící bance. Příjemce záruky tedy svou žádost o výplatu vždy směřuje k této bance. Žádost příjemce o plnění ze záruky, musí ručící banka obdržet v rámci lhůty splatnosti záruky. Banka oznamující záruku příjemci nepřejímá žádné závazky z této záruky, protože plní jenom svou službu, tj. oznámí vystavení záruky příjemci na žádost ručící banky. Příjemce této záruky obdrží záruku prostřednictvím avizující banky, nikoliv ručící banky. Ovšem k ručící bance je v přímém vztahu.

Schéma 3.1.: Průběh přímé bankovní záruky

Zdroj: vlastní zpracování, 2012

Tento typ záruky se vyskytuje převážně v tuzemském obchodu, kdy jsou beneficiem a vystavující banka z jedné země. Ve srovnání s dalšími variantami je přímá záruka méně nákladná.¹⁹

Potvrzení bankovní záruky je zcela odlišná situace od oznámení bankovní záruky. Potvrzení bankovní záruky znamená, že bankovní záruku ručící banky potvrdí jiná banka. Toto potvrzení přináší příjemci značnou výhodu, jelikož k plnění z bankovní záruky jsou příjemci záruky zavázáni hned dvě banky: zaprvé vystavující banka a zadruhé banka, která záruku následně potvrdila. O takové potvrzení může požádat pouze ručící banka. V případě, že by potvrzující banka uspokojila nároky příjemce ze záruky, je povinností ručící banky, která potvrzující banku požádala o potvrzení záruky, nahradit jí plnění v celé výši. Z tohoto důvodu potvrzující banka potvrdí záruku pouze kvalitní bance, u které si je jistá, že dostojí svým závazkům. K potvrzování záruk dochází převážně na popud příjemce záruky, který úplně nedůvěřuje bonitě ručící banky. K těmto případům vystavení záruky dochází při mezinárodním obchodování, kdy je přímý kontakt beneficianta s vystavující bankou komplikovaný (viz schéma č. 3.2.).²⁰

Pro lepší srozumitelnost si uvedeme na následujícím příkladě, proč vlastně dochází k potvrzování záruk.

Příklad:

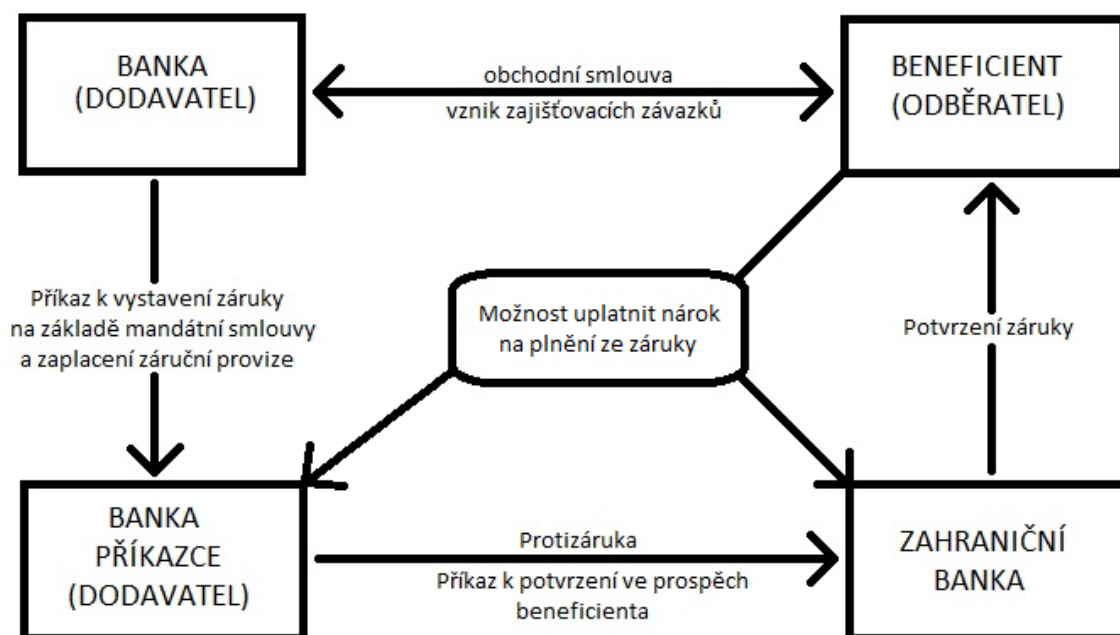
Tuzemský obchodník hodlá vyvézt zboží a jeho zahraniční partner nabídne jako zajištění zaplacení kupní ceny bankovní záruku své banky. Vývozce navštíví svou banku s cílem poradit se, zda má přijmout bankovní záruku banky zahraničního dovozce (žádá o posouzení bonity této banky). V závislosti na bonitě banky dovozce, výši záruky a délce platnosti záruky může se banka vývozce rozhodnout, že bude sama ochotna záruku banky dovozce potvrdit. Nebo může vývozci doporučit, aby takovou bankovní záruku potvrdila banka v třetí zemi. Bude záležet na kvalitě banky dovozce a jejích vztazích se zahraničními bankami a rovněž na její ochotě připustit, aby její záruka byla potvrzena další bankou. (Převzato z Čermáková Irena, Bankovní záruka, 2002)²¹

¹⁹ ČERMÁKOVÁ, Irena. *Bankovní záruka*. 1.vyd. Brno: ECON, 2002. 175 s. ISBN 80-86433-03-X

²⁰ ČERMÁKOVÁ, Irena. *Bankovní záruka*. 1.vyd. Brno: ECON, 2002. 175 s. ISBN 80-86433-03-X

²¹ ČERMÁKOVÁ, Irena. *Bankovní záruka*. 1.vyd. Brno: ECON, 2002. 175 s. ISBN 80-86433-03-X, str. 35

Schéma č. 3.2. : Průběh potvrzené záruky

Zdroj: vlastní zpracování, 2012

Od výše uvedených potvrzených záruk se musí odlišovat tzv. nepřímé záruky.

3.1.4 Nepřímé bankovní záruky

Nepřímé bankovní záruky jsou založeny na tom, že vystavující banka pověřuje pomocí protizáruky zahraniční banku, nikoli potvrzením záruky, ale vystavením nové záruky.

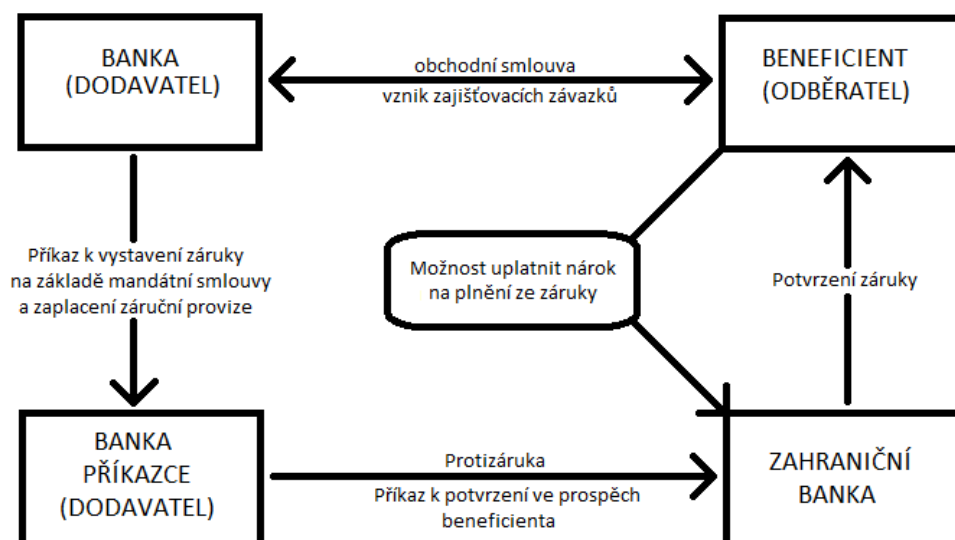
Využití nepřímých záruk je spojováno s mezinárodním obchodem v souvislosti s vývozem zemí Latinské Ameriky, Afriky, Jihovýchodní Asie apod. V Evropě se s touto formou záruky lze setkat v případě, kdy v pozici dovozce jsou státní podniky. Každý vývozce by měl být před uzavřením vývozního kontraktu obeznámen s nevýhodami, které jsou spojovány s otázkou výloh zahraniční banky. Nepodaří-li se smluvním stranám dohodnout, že výlohy své banky uhradí každá smluvní strana sama, je vývozce nucen uhradit tak náklady své banky spojené s vystavením záruky, tak náklady zahraniční banky.

Pokud dovozce ve smlouvě neuvede konkrétní banku, jejíž bankovní záruku chce přijmout, pak banka vývozce požádá o vystavení bankovní záruky banku podle svých preferencí.

Lhůty platnosti obou záruk musí na sebe navazovat tak, aby se banka dovozce měla možnost u banky vývozce hojit, pokud byla její záruka uplatněná. Z tohoto tvrzení tedy vyplývá, že záruka banky vývozce vůči záruce banky dovozce platí déle.²²

Princip využití tohoto typu záruky je znázorněn v schématu číslo 3.1.4.

Schéma 3.3. : Průběh nepřímé záruky

Zdroj: vlastní zpracování, 2012

Zásadní rozdíl oproti potvrzeným zárukám nalezneme v tom, že se jedná o dvě samostatné záruky, na sebe navazující, ovšem zcela na sobě nezávislé. Beneficiant může požadovat případné plnění ze záruky jen u banky, která v jeho prospěch vystavila protizáruku, ne od banky, která vystavila původní záruku.²³

3.1.5 Druhy bankovních záruk poskytovaných na komerčních principech

a) Akcesorické

Akcesorické záruky jsou obvykle vázány na splnění podmínek kontraktu (na hlavní zaručený závazek). Podle Obchodního zákoníku může ručící banka uplatnit námitky dlužníka vůči beneficiantovi záruky, jen tehdy, obsahuje-li toto ustanovení záruční listina.

²² ČERMÁKOVÁ, Irena. *Bankovní záruka*. 1.vyd. Brno: ECON, 2002. 175 s. ISBN 80-86433-03-X

²³ DVOŘÁK, Petr. *Bankovníctví pro bankéře a klienty*. 3.vyd. Praha: Linde Praha, 2005. 681 s. ISBN 80-7201-515-X

Solidární akcesorické záruky: beneficiant má právo žádat o plnění ručící banku, přestože prvně nevyzval dlužníka.

Subsidiární (podpůrné) akcesorické záruky: ručící banka by měla plnit až tehdy, nesplní-li dlužník po výzvě beneficianta závazek.

b) Abstraktní

Abstraktní záruky jsou nezávislé na příslušném kontraktu. Nevážou se na splnění podmínek kontraktu beneficiantem.²⁴

c) Platební záruky

Hovoříme-li o platebních zárukách, máme na mysli bankovní záruky, kterými se banky zavazují za splnění platebních závazků svých klientů. Jedná se o zajištění závazků zaplatit kupní cenu či její část pomocí finančního úvěru atd. Bankovní záruka bude v tomto případě plnit zajišťovací funkci, pokud by dlužník nezaplatil v době splatnosti. Na paměti musíme mít, že bankovní záruka není platební instrument, proto musí být v kupní smlouvě platební podmínka a až následně bankovní záruka vyjadřující způsob zajištění platby. V obchodních vztazích se běžně doporučuje využívat bezhotovostní platy.

V praxi se bankovní záruka používá k zajištění nedokumentárního platu, tzn. hladkého platu, kdy kupujícím nastává povinnost uhradit kupní cenu proti předložení faktury, zasílané prodávajícím. Bankovní záruka se projeví tím, že zajistí prodávajícího proti potencionálnímu riziku, které spočívá v nezaplacení faktury kupujícím. Dokumentární akreditiv a dokumentární inkaso řadíme mezi dokumentární platy. Dokumentární inkaso představuje větší jistotu prodávajícího než hladký plat. Kupující by měl převzít zboží, až proplatí dokumenty. Chce-li prodávající předejít situaci, kdy mu kupující neproplatí dokumenty a přitom jeho zboží už došlo k odběrateli, může využít zajištění dokumentárního inkasa bankovní zárukou. Co se týče dokumentárního akreditivu lze říct, že patří k optimálnímu zajištění platby. S ohledem na náklady spojené s vystavením akreditivu se většinou kupující snaží vyhnout tomuto instrumentu a zároveň přesvědčit prodávajícího k použití zajištění bankovní zárukou. V této fázi je zapotřebí zmínit hlavní rozdíly mezi oběma instrumenty. Dokumentární akreditiv je jak platební tak zajišťovací instrument. Uspokojení z akreditivu je prováděno proti předložení příslušných dokumentů. Funkce bankovní záruky je pouze zajišťovací, což pro porozumění znamená, že k jejímu uplatnění dochází pouze tehdy, není-li

²⁴ MARVANOVÁ, Marie, HOUDA, Martin. *Platební styk*. 3.vyd. Brno: ECON, 1995. 324 s. ISBN 80-901627-2-X

závazek dlužníkem splněn. Uspokojení z bankovní záruky je prováděno proti předložení příslušných dokumentů svědčících o nesplnění závazků, např. kopii nezaplacené faktury.

Mezi další možnosti zajištění platby, používané v českém bankovnínictví, patří směnka s avalem (viz kapitola 3.3) či bankovní šek. Zajištění úhrady platby směnky může být buď pomocí bankovní záruky, nebo avalem. Rozdíl se nachází v tom, že aval banky je umístěn přímo na směnce, kdežto bankovní záruka za zaplacení směnky se musí vyhotovit zvlášť v listinné podobě.

Bankovní zárukou je možné zajistit zaplacení leasingových splátek. Úvod záruky pak bude obsahovat odvolání na leasingovou smlouvu. Důležitým prvkem v této smlouvě je správné specifikování výše a počtu leasingových splátek v záruce.

Bankovní záruka slouží dokonce k zajištění odběratelských úvěrů. Banka dodavatele uzavře smlouvu o odběratelském úvěru s odběratelem. Na druhé straně banka odběratele vystaví bankovní záruku ve prospěch banky dodavatele za zaplacení odběratelského úvěru. Pokud dodavatel nebude své závazky plnit, požádá banka dodavatele o plnění ručící banku na podkladě příslušné bankovní záruky.²⁵

- **Platební záruka z hlediska příjemce záruky**

Každý příjemce platební záruky má zájem, aby mu bankovní záruka umožnila okamžité čerpání v případě, že dlužník nesplní platební závazek. Nejlépe bude příjemci bankovní záruky vyhovovat záruky v abstraktním znění, zaručující zaplacení zaručené částky na „**první výzvu a bezpodmínečně**“ nebo „**na první výzvu a bez jakýchkoliv námitek**“. Pak bude stačit, když vyzve písemně ručící banku k úhradě nezaplacené částky. A banka musí plnit ze záruky, samozřejmě pouze v případě, že obdržela písemnou výzvu v době platnosti záruky.

- **Platební záruka z hlediska příkazce k záruce**

Pro příkazce se abstraktní záruka na první výzvu a bez jakýchkoliv námitek jeví jako nepřijatelná, protože nehodlá nést riziko možného zneužití záruky jejím příjemcem (např. uplatnění záruky, aniž by bylo zboží dodáno). Příkazce k záruce bude při sjednávání podmínek záruky dávat přednost spíše vystavení akcesorické záruky, protože k její výplatě může dojít jen tehdy, kdy příkazce nebude uplatňovat žádné námitky z kontraktu.

²⁵ ČERMÁKOVÁ, Irena. *Bankovní záruka*. 1.vyd. Brno: ECON, 2002. 175 s. ISBN 80-86433-03-X

- **Platební záruka z hlediska ručící banky**

Většina bank dává přednost záruce vyplatitelné proti dokumentům. V záruce má banka uvést jen takové dokumenty, které bude posléze schopna posoudit.²⁶

d) Neplatební záruky

Hovoříme-li o neplatebních zárukách, máme na mysli bankovní záruky, které nemají charakter peněžitého plnění. Převážně se jedná o závazky dodavatele. Samozřejmě může jít i o jiné typy závazků, např. o záruky za ztracené konosamenty, celní záruky, záruky za soudní poplatky. Příjemce záruky (odběratel) očekává, že pokud jeho obchodní partner (dodavatel) nebude plnit závazky plynoucí ze smlouvy, obdrží od banky výplatu ze záruky. Příkazce k záruce (dodavatel) se snaží snížit nebezpečí neoprávněného uplatnění ze záruky a své preference zaměřuje na záruku vyplatitelnou proti dokumentu.

V praxi se nejčastěji vyskytují tři typy neplatebních záruk, tj. záruka za nabídku do veřejné soutěže (Bid bond), záruka za dobré provedení kontraktu - kauční záruka (Performance bond) a záruka za vrácení platby předem - akontační záruka (Advance payment Guarantee).

- **Záruka za nabídku do veřejné soutěže (Bid bond)**

Vystavuje se při veřejných soutěžích vyhlášených státem nebo veřejnými korporacemi. Podmínky veřejné soutěže uvádějí, že uchazeč poskytující nabídku do soutěže je zároveň povinen složit jistotu ve výši 2 - 5% hodnoty nabídky. Jistota se složí, buď ve formě hotovosti na účet vypisovatele soutěže nebo ve formě bankovní záruky či šeku. Vystavuje ji banka uchazeče soutěže ve prospěch vypisovatele soutěže. Bankovní záruka za nabídku představuje zajištění ve formě jistoty, kterou musí složit každý zájemce předkládající nabídku do soutěže, pro případ, že by byl v soutěži vybrán a následně by chtěl změnit podmínky nabídky nebo by kontrakt nepodepsal.²⁷

Výhody záruky za nabídku do veřejné soutěže

Záruka za nabídku do veřejné soutěže umožňuje příkazci zúčastnit se vyhlášeného výběrového řízení na zakázku, aniž by musel složit peněžní prostředky na účet zadavatele.

²⁶ ČERMÁKOVÁ, Irena. *Bankovní záruka*. 1.vyd. Brno: ECON, 2002. 175 s. ISBN 80-86433-03-X

²⁷ ČERMÁKOVÁ, Irena. *Bankovní záruka*. 1.vyd. Brno: ECON, 2002. 175 s. ISBN 80-86433-03-X

Záruka umožňuje uchazeči o získání zakázky splnit podmínky pro získání dané zakázky a zároveň posiluje jeho důvěryhodnost ve vztahu k zadavateli zakázky.²⁸

- **Záruka za dobré provedení kontraktu - kauční záruka (Performance bond)**

Předmětem zajištění je u této záruky splnění povinností dodavatele vyplývajících ze smluv. Banka může pomocí kauční záruky zajišťovat splnění všech smluvních povinností dodavatele nebo může záruku omezit pouze na některé povinnosti dodavatele, přesně specifikované v záruce. Nejdůležitější je ovšem správně zformulovat závazek banky v záruce. Svou pouhou existencí nutí dodavatele, aby plnil své povinnosti řádně a včas dokázal odstranit zjištěné vady.

Výhody záruky za dobré provedení kontraktu

Záruka za správné provedení kontraktu je považována za vhodný nástroj k prosazení splnění smluvních podmínek kontraktu dodavatelem. Posiluje také důvěru dodavatele k jim zvolenému odběrateli.

- **Záruka za vrácení platby předem - akontační záruka (Advance Payment Guarantee)**

Zajištění splnění kontraktu je hlavní smysl akontační záruky. Odběratel vyžaduje vystavení akontační záruky v případě, že je podmínkou smlouvy uhrazení části kupní ceny předem. Platba předem (akontace) je obvykle placena ve výši 5 - 30% hodnoty kupní ceny. Stoprocentní platba předem není vyloučená (dodavatel nedůvěřuje platebním schopnostem odběratele). Akontace umožňuje dodavateli zahájení výroby. Z tohoto důvodu se nejčastěji akontační záruka objevuje u smluv na dodávku strojů a různých zařízení.²⁹

²⁸ Záruka za předloženou nabídku [online]. 2009 [cit.2012-05-20]. Dostupné z: <http://www.rb.cz/firemni-finance/velke-podniky/uvery-financovani-obchodu-a-zaruky/vystavovani-zaruk/zaruka-za-spravne-provedeni-smlouvy/>

²⁹ ČERMÁKOVÁ, Irena. *Bankovní záruka*. 1.vyd. Brno: ECON, 2002. 175 s. ISBN 80-86433-03-X

Výhody záruky za vrácení platby předem

Záruka posiluje důvěryhodnost mezi dodavatelem a odběratelem a zároveň umožňuje odběrateli (kupujícímu) získat zaplacené zálohy nazpět, pokud nejsou dodrženy podmínky ze strany dodavatele.³⁰

Případová studie ČEB, a.s. (akontační záruka)

České společnosti s ročním obratem 100 mil. Kč a 25 zaměstnanci se podařilo uzavřít vývozní kontrakt s ruským odběratelem na dodávku 2 strojů v celkové hodnotě 600 tisíc EUR. Vývozce s tímto zahraničním partnerem v minulosti nikdy neobchodoval, navíc potřeboval nějaké finanční prostředky pro zahájení výroby. Rozhodl se tedy požádat odběratele o zálohovou platbu ve výši 15% hodnoty kontraktu. Zbývající část kupní ceny měla být hrazena bankovním převodem 120 dnů od data vystavení vývozní faktury. Zahraniční odběratel platební podmínky akceptoval s podmínkou, že mu český vývozce předloží bankovní záruku za vrácení akontace od prvotřídní české banky. ČEB navrhla vývozci následující řešení této situace.

Záruka za vrácení akontace

- ČEB vystaví neodvolatelnou bankovní záruku za vrácení akontace ve výši 15 % hodnoty
- kontraktu, která bude účinná od data, kdy vývozce obdrží zálohovou platbu
- z obdržené akontace bude ČEB vývozci proplácet materiálové, osobní či režijní náklady dle
- předem odsouhlaseného rozpisu

Obvyklé parametry financování:

- záruka za vrácení akontace ve výši zálohy sjednané ve vývozním kontraktu
- riziko oprávněného i neoprávněného vyvolání záruky pojištěno u EGAP

zajištění:

- vlastní směnka vývozce
- případné další instrumenty v závislosti na vyhodnocení obchodního případu

³⁰ Záruka za vrácení platby předem [online]. 2009 [cit.2012-05-20]. Dostupné z: <http://www.rb.cz/firemni-finance/velke-podniky/uvery-financovani-obchodu-a-zaruky/vystavovani-zaruk/zaruka-za-vraceni-provedene-platby-predem/>

- individuální cena záruky

Výhody:

- efektivní prostředek pro získání zálohové platby od zahraničního odběratele
- zrychlená analýza bonity vývozce a obchodního případu při financování do 30 mil. Kč3
- možnost využití programu pro malé a střední podniky EGAP při pojištění záruky.

Upraveno podle http://www.ceb.cz/images/uploads/A4_2012.pdf [cit. 2012-05-20]³¹

3.1.6 Výhody a nevýhody bankovní záruky

Každá bankovní záruka přináší výhody i nevýhody bance i jejím klientům. Obecně se domnívám, že pro vyhodnocení výhod i nevýhod je velmi důležitá bonita klienta, popř. teritorium, ve kterém se záruka vyhotovuje. Stejně tak i u abstraktních záruk může být rozhodující spolehlivost klienta, neboť v těchto případech banka zkoumá pouze formální stránku záruky.

Výhody bankovní záruky z hlediska klientů

- Na rozdíl od nebankovních zajišťovacích instrumentů se obdrží plnění přímo od banky, aniž by došlo k soudnímu jednání mezi obchodními partnery. Bankovní záruka se používá k zajištění veškerých platebních instrumentů.
- Bankovní záruka vylučuje dodavatelská a odběratelská rizika, která jsou spojená s nedodržením množství, nevrácením akontace, termínu dodávky, smluvní kvality odstoupení obchodního partnera od kontraktu apod. Bankovní záruka usnadňuje především dohodu, která se týká režimu plateb. Může dokonce posloužit jako náhrada složení celní nebo jiné jistoty.
- Jakýkoliv druh dodávky zboží, obchodu, ale i prodej nemovitosti, služby, uhrazení soudních poplatků, cla apod., lze zaručit vystavením bankovní záruky.
- Bankovní záruka umožňuje klientovi volně disponovat s finančními prostředky, za které se banka zavázala, např. u akontační záruky či záruky za zadržené.

³¹ Česká exportní banka, a.s., [online]. [cit. 2012/05/20]. Dostupné z: http://www.ceb.cz/images/uploads/A4_2012.pdf

- Banky poskytují veškeré služby týkající se poskytování záruk, včetně poradenství v období uzavírání obchodních kontraktů klientů.
- Má-li banka v oblasti záruk dobré jméno, jsou její záruky přijímané zahraničními i tuzemskými beneficienty a prvotřídními bankami jako záruky renomované banky.
- Bankovní záruka bonitní banky je kvalitní zajištění různých druhů závazků, které plynou z dodavatelsko-odběratelských vztahů (bankovní záruka umožňuje beneficiantovi obdržet plnění ze záruky od ručící banky na první výzvu, aniž by prvně žádal vymáhání plnění na dlužníkovi).

Výhody bankovní záruky z hlediska banky

Za každou poskytnutou bankovní záruku náleží bance výnos z její realizace ve formě poplatků. Další výhodou bankovní záruky z hlediska banky spatřují i v nízkém riziku uplatnění z této záruky.

Nevýhody bankovní záruky

- Vystavuje-li banka záruku do velmi rizikových teritorií, je ve znění záruční listiny ponechána možnost náhradního uplatnění v případě opoždění splnění zajištění závazků. Náklady, vyplývající z možného prodloužení záruky, musí banka dostatečně zajistit.
- Pokud banka neobdrží potvrzení o bezdlužnosti od celních orgánů, musí držet celní záruky ve své evidenci minimálně 6 let.
- Abstraktní záruka se může někdy vyplatit neoprávněně, protože banka zkoumá jenom její formální stránku nikoliv oprávněnost uplatnění (skutkovou podstatu).

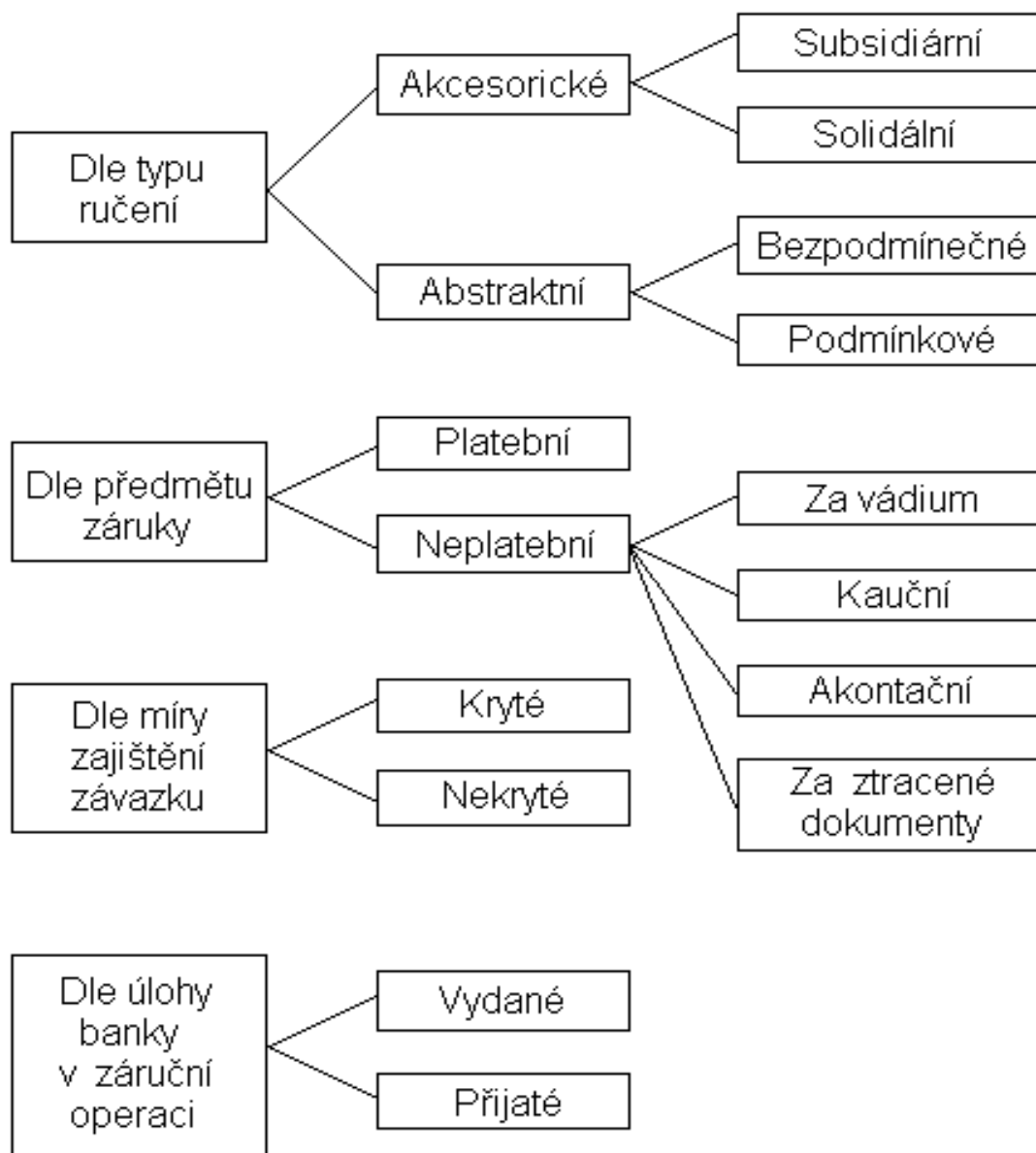
- U platebních záruk banka požaduje, aby měl klient pokrytou částku záruky dokonce dvakrát - poprvé za zaplacení a podruhé jako zajištění. Většinou záleží na bonitě daného klienta, způsobu a výši zajištění záruky.

Upraveno podle <http://cfoworld.cz/financni-sluzby/bankovni-zaruka-v-ceske-republice-602> [cit. 2012-05-20]³²

³² CFOWorld.cz [online]. 2010 [cit. 2012-05-20] Bankovní záruka v České republice. Dostupné z: <http://cfoworld.cz/financni-sluzby/bankovni-zaruka-v-ceske-republice-602>

Pro přehlednost uvádím v schématu č. 3.4. nejvyužívanější druhy bankovních záruk, které poskytuje v České republice většina bank.

Schéma č. 3.4

Zdroj: vlastní zpracování, 2012

3.2 Stand-by akreditiv letter of credit

V této kapitole bych se chtěla zaměřit na americký ekvivalent bankovní záruky, tedy stand-by akreditiv.

Stand-by letter of credit vznikl ve Spojených státech amerických, kde od 19. století legislativa většiny států znemožňuje vystavení bankovní záruky. Jde tedy o zvláštní druh akreditivu, jehož funkce odpovídá funkci bankovní záruky.

Stand-by akreditiv nepatří, na rozdíl od dokumentárního akreditivu, k platebním instrumentům, ale k instrumentům zajišťovacím. Liší se i charakterem dokumentů, které jsou předkládány. U stand-by akreditivu se předkládají dokumenty, které dokazují uskutečnění dodávky (originály faktur, pojistek, dopravních dokladů apod.). U předložení těchto dokumentů, vedoucích k získání plnění ze stand-by akreditivu, se předpokládá jejich tzv. negativní povaha (zajištěný závazek nebyl splněn). Na druhé straně, plnění z dokumentárního akreditivu nastává v případě řádné realizace obchodu.³³

Stand-by akreditiv letter of credit má velmi univerzální charakter. Můžeme jej použít k zajištění následujících forem placení či realizace:

- Zaplacení dodaného zboží
- Dodávky zboží podle kontraktu
- Navrácení akontace (platby předem)
- Platby lhůtních směnek
- Dodržení podmínek kontraktu, co se týče pracovních postupů a použitých materiálů³⁴

Vidíme, že stand-by akreditiv lze využít všude tam, kde bychom jinak použili bankovní záruku. Čím se vlastně liší stand-by akreditiv od bankovní záruky vyplatitelné proti dokumentům? A co mají vlastně společného? V obou případech jde o instituty zajištění, u kterých se nepředpokládá výplata. K té dochází pouze v případě, že se neplní zajištěný závazek. Výplata se uskuteční až po předložení příslušných dokumentů. Charakter předkládaných dokumentů je totožný u obou zmíněných prostředků zajištění. Banka zkoumá formálnost těchto dokumentů, nikoliv skutkovou podstatu. Otázkou stále zůstává, kde tedy

³³ POLOUČEK, Stanislav et al. *Bankovnictví*. 1.vyd. Praha: C. H. Beck, 2006. 716 s. ISBN 80-7179-462-7

³⁴ MARVANOVÁ, Marie, HOUDA, Martin. *Platební styk*. 3.vyd. Brno: ECON, 1995. 324 s. ISBN 80-901627-2-X

nalezneme rozdíl mezi stand-by akreditivem a bankovní zárukou. Můžeme říct, že v jejich názvu.³⁵

3.2.1 Právní úprava stand-by akreditivu

Bankovní komise Mezinárodní obchodní komory v Paříži vydala publikaci č. 590 pod názvem „ISP 98“- International stand-by practices 98 - speciální pravidla pro stand-by akreditivy, která vstoupila v účinnost 1.ledna 1991. Vystavují-li banky stand-by akreditiv, řídí se často i Jednotnými zvyklostmi a pravidly pro dokumentární akreditivy, tj. publikací č. 600 - revize publikace č. 500. Tato pravidla vznikla za účelem sjednocení a užívání sice dokumentárních akreditivů, ale článek 1 zmíněných pravidel uvádí, že lze tato pravidla použít i na stand-by akreditiv do té míry, v níž jsou pro ně použitelné. Pokud se klient banky rozhodne zajistit se stand-by akreditivem, pak má možnost výběru. Buď se banka při vystavování stand-by akreditivu bude řídit Jednotnými zvyklostmi a pravidly pro dokumentární akreditivy nebo ISP 98. Rozhodnutí banky učiní podle instrukcí svých klientů. Jednotné zvyklosti a pravidla neřeší některé situace, které jsou v praxi běžné pro stand-by akreditivy. Snaha odstranit tyto překážky vedla ke vzniku nové publikace ISP 98, která již odpovídá potřebám stand-by akreditivů.³⁶

V České republice je problematika dokumentárních akreditivů upravována obchodním zákoníkem. Ustanovení tohoto kodexu nejsou v rozporu s jednotnými zvyklostmi a pravidly pro dokumentární akreditivy, tudíž je mohou využívat všechny naše obchodní banky, které tento zajišťovací instrument vystavují, popř. vystavují stand-by akreditiv.³⁷

3.2.2 Výhody stand-by akreditivu

Na základě vystavení stand-by akreditivu vzniká kupujícímu pohledávka k bance místo k prodávajícímu. Tímto podle mého názoru jednoznačně odpadá problém s případnou nesolventností klienta.

³⁵ ČERMÁKOVÁ, Irena. *Bankovní záruka*. 1.vyd. Brno: ECON, 2002. 175 s. ISBN 80-86433-03-X

³⁶ ČERMÁKOVÁ, Irena. *Bankovní záruka*. 1.vyd. Brno: ECON, 2002. 175 s. ISBN 80-86433-03-X

³⁷ MARVANOVÁ, Marie, HOUDA, Martin. *Platební styk*. 3.vyd. Brno: ECON, 1995. 324 s. ISBN 80-901627-2-X

3.2.3 Nevýhody

Podle mého názoru je největší nevýhoda stand-by akreditivu ve výši nákladů na jeho vystavení, které bývají poměrně vysoké. Za další značnou nevýhodu je považována administrativní náročnost.

3.3 Bankovní směnečný aval - směnečné rukojemství

Význam směnečného rukojemství je spatřován v jeho vysoké schopnosti posílit závazek zajišťovaný. Aval neboli směnečné rukojemství je směnečně-právním vztahem, jehož obsah tvoří směnečný rukojemský závazek směnečného rukojmí, který zaručuje zaplacení směnky, a jemu odpovídající právo směnečných věřitelů.

V mé bakalářské práci se zabývám směnečným rukojemstvím, protože patří do skupiny zajišťovacích právních nástrojů. Podstata směnečného avalu spočívá v tom, že se jedná o závazek, který je v případě nesplnění zajištěné pohledávky plněn směnečným rukojmím (osobní povaha směnečného rukojemství). Opakem osobních zajišťovacích nástrojů jsou věcné zajišťovací instrumenty, jejichž nejtypičtějším zajišťovacím prostředkem je zástavní právo (viz kapitola 3.5.)

Směnečný závazek kteréhokoliv ze směnečných dlužníků může být zajištěn směnečným rukojemstvím, nejčastěji jím však budou zajištěny závazky výstavce a příjemce. Závazek směnečného rukojmí, z pohledu směnečného věřitele, není závazkem subsidiárním, je totiž postaven na úroveň závazku zajišťovaného. Z tohoto tvrzení jasně vyplývá, že směnečný rukojmí může být vyzván k plnění, aniž bylo předtím plnění neúspěšně vyžadováno na dlužníku, jehož závazek je zajištěn směnečným rukojemstvím. Za další typický rys zajišťovacích závazků lze rovněž považovat akcesoritu, která má v případě směnečného rukojemství omezenou podobu. Pomocí směnečného avalu se zajišťuje zaplacení směnečného dluhu.

Zákon nestanovuje žádné omezení pro okruh osob, které chtějí poskytnout směnečné rukojemství. Směnečnou záruku může dát ten, kdo se již na ni podepsal, nebo třetí osoba.³⁸

Směnečným rukojmím může tedy být:

- Právnícká osoba
- Fyzická osoba

³⁸ CHALUPA, Radim. *Zákon směnečný a šekový. Komentář*. 1.vyd. Praha: Linde Praha, a.s., 1996. 684 s. ISBN 80-7201-036-0

- Banka

Záleží na vůli věřitele, koho si zvolí v pozici směnečného rukojmí za závazek dlužníka (neboli za akceptanta směnky cizí či výstavce směnky vlastní).

Nejjistější forma je spatřována v bankovním avalu směnky bonitní banky.³⁹ Zavazuje-li se banka za akceptanta směnky cizí nebo za výstavce směnky musí u těchto směnek užít stanovené doložky:

U směnky cizí - užívá doložky:

- Per aval za akceptanta
- Dva právoplatné podpisy osob oprávněných jednat za banku
- Razítka banky

U směnky vlastní - užívá doložky:

- Per aval
- Dva právoplatné podpisy osob oprávněných jednat za banku
- Razítka banky

S avalizační doložkou se setkáme buď na lici směnky, nebo na jejím rubu.⁴⁰

3.3.1 Právní úprava bankovního směnečného avalu

Právní úprava bankovního směnečného avalu se nachází v zákoně směnečném a šekovém číslo 191/1950 Sb., který nebyl doposud novelizován, a zároveň i v některých mezinárodních smlouvách.⁴¹

První mezinárodní úmluva o směnečném právu byla vypracována už v roce 1912 na haagské konferenci. Vzhledem k vypuknutí první světové války nebyla ratifikována většinou zúčastněných států. Teprve na ženevské konferenci konané v roce 1930 došlo k podepsání dohody o jednotném směnečném právu. Česká republika zmíněnou dohodu podepsala, ale neratifikovala ji. Nicméně je náš směnečný zákon obsahově totožný s ženevskou dohodou. Co se týče směnečného zákona, nelišíme se od ostatních evropských zemí.

³⁹ SVOBODOVÁ, Věra. *Směnka*. 1.vyd. Brno: ECON, 1994. 293 s. ISBN 80-901627-1-1

⁴⁰ ČERMÁKOVÁ, Irena. *Bankovní záruka*. 1.vyd. Brno: ECON, 2002. 175 s. ISBN 80-86433-03-X

⁴¹ BusinessInfo.cz. [online] 2010. [cit. 2012-05-20] Směnka. Dostupné z : <http://www.businessinfo.cz/cz/clanek/manual-exportera/platebni-podminky-mezinarodniho-obchodu/1001370/43591/?pag>

Bude-li daný ekonomický subjekt vývozce či dovozce určitého zboží či služeb, měl by být dobře informován jakým směnečným právem, se ta či ona země řídí.

Jde-li o mezinárodní směnečnou úpravu, pak existují dvě vzájemně odlišné oblasti - oblast ženevská a oblast anglosaská. Prvně zmíněná oblast má svůj základ v úmluvách o jednotném směnečném zákonu a protokolu (Convention portant loi uniforme sur les lettres de Changes et Billets a Ordre et Protocole). Kdežto anglosaská oblast má základ v Chalmersově zákonu (Bill of Exchange Act).

Dobrá znalost této problematiky je nezbytná pro každého uživatele směnky a všeho s ní spojeného.⁴²

Výhody a nevýhody směnečného avalu (viz výhody a nevýhody směnky)

3.4 Směnka

Směnka představuje cenný papír, který se vydává v zákonem stanovené formě. Přesnou definici směnky nenalezneme v směnečném zákoně, a proto se říká, že směnku určují její náležitosti. Směnka musí vykazovat znaky pro ni podstatné, abychom s ní mohli nakládat. Využívá se jak v zahraničním tak tuzemském obchodě. Plní několik funkcí. Pro účely této práce se budeme zabývat pouze funkcí zajišťovací.

Směnka vyjadřuje ujednání mezi jejím výstavcem a remitentem o vystavení vzniklé na základě tzv. směnečné smlouvy. Druh zvolené směnky určuje funkci směnky. Z tohoto hlediska rozlišujeme směnky platební (uhrazují dluh v přítomnosti nebo budoucnosti) a směnky zajišťovací (uhrazují dluh v případě neplnění zajištěné povinnosti).⁴³

3.4.1 Směnka cizí

Směnka cizí obsahuje bezpodmínečný příkaz třetí osobě, aby věřiteli uvedenému ve směnce zaplatila směnečnou sumu v určené době a na určeném místě.⁴⁴

⁴² SVOBODOVÁ, Věra. *Směnka*. 1.vyd. Brno: ECON, 1994. 293 s. ISBN 80-901627-1-1

⁴³ SVOBODOVÁ, Věra. *Směnka*. 1.vyd. Brno: ECON, 1994. 293 s. ISBN 80-901627-1-1

⁴⁴ BusinessInfo.cz [online] 2010. [cit. 2012-05-20] Směnky. Dostupné z: <http://www.businessinfo.cz/cz/clanek/manual-exportera/platebni-podminky-mezinarodniho-obchodu/1001370/43591/?page=3>

Pro přiblížení si představme následující případ:

Firma Kladimpex Hostinné uzavřela kontrakt na dodávku zboží v celkovém objemu 4 500 000 Kč firmě RIMAC s.r.o., Jindřichův Hradec. Tato dodávka bude pokryta směnkou, kterou firma Kladimpex Hostinné vystaví a přikáže firmě RIMAC Jindřichův Hradec zaplatit sumu 4 500 000 Kč.

Zpracováno podle Svobodová Věra, Směnka, 1994 [cit. 2012-05-20]⁴⁵

Vzor vystavené cizí směnky s podstatnými náležitostmi: vzor č. 1

V dne
(místo a datum vystavení, měsíc slovy)

Za tuto směnku zaplatíte dne na řad
(údaj splatnosti, měsíc slovy) (jméno a adresa)

částku korun českých
(částka číslem i slovy)

Směnečník
(jméno)
.....
(adresa)

Splatno v u
(místo placení) (domicil)

Výstavce
(jméno/firma a adresa)
.....
(podpis)

Zdroj: upraveno podle <http://www.businessinfo.cz/cz/clanek/manual-exportera/platebni-podminky-mezinarodniho-obchodu/1001370/43591/?page=3> [cit. 2012-05-20]

3.4.2 Směnka vlastní

Svobodová (1994, str. 18) tvrdí, že „Směnka vlastní je písemný slib výstavce, že zaplatí v přesně stanovený den splatnosti určitou částku určité osobě označené ve směnce. Tato směnka má všechny podstatné náležitosti, které jsou požadovány u směnky cizí, s výjimkou údaje směnečníka.“⁴⁶

⁴⁵ SVOBODOVÁ, Věra. *Směnka*. 1.vyd. Brno: ECON, 1994. 293 s. ISBN 80-901627-1-1,

⁴⁶ SVOBODOVÁ, Věra. *Směnka*. 1.vyd. Brno: ECON, 1994. 293 s. ISBN 80-901627-1-1, str. 18

Pro přiblížení si představme následující případ.

Firma Marie Kajzarová a synové se sídlem Bezručova 1, Karviná dodala zboží firmě SGM s.r.o., Požární 39, Třinec dne 19. 5. 2012 v ceně 84 000 Kč. Pohledávka má být kryta směnkou. Jakou? Obě strany se dohodly, že ke krytí závazku ve výši 84 000 Kč bude firmou SGM vystavena směnka na tuto sumu se splatností 30. 6. 2012. Jedná se o směnku vlastní, ve které firma SGM s.r.o. Třinec slibuje, že zaplatí dne 30. 6. 2012 částku 84 000 Kč firmě Marie Kajzarová u KB Požární.

Vzor vystavené vlastní směnky s podstatnými náležitostmi: vzor č. 2

V dne
(místo a datum vystavení, měsíc slovy)

Za tuto směnku zaplatím dne na řad
(údaj splatnosti, měsíc slovy) (jméno a adresa)

částku korun českých
(částka číslem i slovy)

Splatno v u
(místo placení) (domicil)

Výstavce
(jméno/firma a adresa)

.....
(podpis)

Zdroj: upraveno podle <http://www.businessinfo.cz/cz/clanek/orientace-v-pravnich-ukonech/smenky-opu/1000818/49068> [cit.2012-05-20]

Výhody a nevýhody směnky

Mohlo by se zdát, že je snadné vyjmenovat výhody a nevýhody použití tohoto cenného papíru. Na první pohled se může jevit směnka zcela jednoduše, ovšem složitěji její problematiku vnímá ten, kdo se s ní už blíže obeznámil.

Výhody směnky z hlediska věřitele:

- *Závazek dlužníka ztělesněný směnkou představuje pro věřitele určitou jistotu a má zákonný podklad pro eventuální soudní řízení.*
- *V případě nesplacení směnky při její splatnosti možnost podání směnečné žaloby za účelem vydání směnečného platebního rozkazu v rámci tzv. zkráceného směnečného řízení. Tento postup umožňuje věřiteli domoci se svých práv ze směnky v krátké době.*
- *V tuzemsku podepsání směnky (pokud je učiněno řádně) znamená pro dlužníka určitou obavu z postihu v případě nezaplacení, i když pochopitelně s výhradami.*

Převzato podle Svobodová Věra, *Směnka*, 1994, str. 151 [cit.2012-05-20] ⁴⁷

Bohužel může nastat situace, že při splatnosti zůstane směnka nezaplacená a veškeré vymáhání se mívá účinkem. K tomu dochází zejména tehdy, jestliže se dlužník stal insolventním nebo nehodlá platit.

Výhody směnky z hlediska dlužníka:

Směnka ztělesňuje závazek, který říká, kolik a kdy má dlužník zaplatit. Není tudíž možné, aby došlo s odstupem času k rozepři o tom, jaká je výše dlužníkovy závazku a eventuální splatnost. K různým dohadům může docházet před akceptací směnky nebo podepsáním směnky.

Pochybnosti o tom, jestli předmět dlužníkovy závazku ztělesněného směnkou je oprávněný, by mohly nastat, jestliže:

- Věřitel dodal neúplné zboží a dlužník odmítá zaplatit toto nedodané zboží.
- Věřitel dodal zboží s opožděním a dlužník odmítá plnit z tohoto důvodu, protože, např. na datum obdržení dodávky je vázaná splatnost směnky.
- Věřitel dodal nedostatečně kvalitní zboží nebo zboží odlišné od smluveného a dlužník vyžaduje od něj slevu apod.⁴⁸

3.5 Zástavní právo

Zástavní právo je všeobecně uznáváno za jeden z nejúčinnějších zajišťovacích nástrojů, který u nás přežil svou „vlastní smrt“. Jedná se o zajišťovací prostředek, který byl

⁴⁷ SVOBODOVÁ, Věra. *Směnka*. 1.vyd. Brno: ECON, 1994. 293 s. ISBN 80-901627-1-1, str. 151

⁴⁸ SVOBODOVÁ, Věra. *Směnka*. 1.vyd. Brno: ECON, 1994. 293 s. ISBN 80-901627-1-1

sice do roku 1990 také právně upraven, ale využíval se velmi omezeně. Zástavní právo mohlo tehdy vznikat pouze ze zákona, např. k zajištění domovní daně.

Se vznikem podnikání a potřebou většiny začínajících podnikatelů začaly zástavní právo využívat zejména banky v souvislosti s poskytováním úvěrů. Podnikatelé, kteří se snažili získat úvěr, byli stavěni před skutečnost, že pohledávku banky musí zajistit mnohem kvalitnějším způsobem, než do té doby užívanými metodami.⁴⁹

Smyslem zástavního práva je, že od okamžiku svého vzniku až do své realizace, nutí dlužníka k splnění dluhu a v případě jeho nesplnění poskytuje možnost uspokojení nesplacené pohledávky prostřednictvím zpeněžení zástavy.

Téma mé bakalářské práce je zaměřeno na zajišťovací instrumenty v bankovní sféře, tudíž si funkci zástavního práva popíšeme na příkladě vztahu bankovní společnosti a jejího věřitele. Banka poskytne peněžní prostředky svému klientovi, čímž se vystaví riziku, že jí dlužná částka nebude včas a řádně vrácena. Aby tedy banka eliminovala toto potencionální nebezpečí, požaduje po klientovi zástavu ve formě nemovitosti.

V bankovní oblasti slouží k zajištění pohledávek zástavní právo k nemovitostem, které zaujímá přední postavení mezi ostatními zástavními právy. Důležitou skutečností je, že zastavená nemovitost ve prospěch banky neomezuje vlastnická práva dlužníka. Získá-li banka nemovitost do zástavy, neznamená to, že by jí náleželo právo jakkoliv zástavu využívat nebo sní hospodařit. Bance v roli zástavního věřitele náleží pouze právo hojení se z ní, pokud dlužník nesplní řádně a včas své závazky. Banka má právo uspokojit svoje pohledávky ze zpeněžení zástavy i jejího příslušenství.⁵⁰

Zástavní právo se označuje jako hypotekární zástavní právo (hypotéka), jelikož jeho zřízení je podmiňující pro to, aby byl úvěr považován za hypoteční. V porovnání se zástavním právem k pohledávce nebo k věci movité, se jedná, o nejspolehlivější prostředek k uspokojení věřitele. Cena nemovitostí, převážně pozemků, je totiž vystavena menšímu kolísání než cena movitých věcí nebo solventnost poddlužníka. Důležitou roli také hraje pozornost, které se zástavnímu právu dostává prostřednictvím vyznačení tohoto práva v katastru nemovitostí.

51

⁴⁹ HOLEYŠOVSKÝ, Milan. *Zástavní právo*. 2.vyd. Praha: Newsletter, 1995. 132 s. ISBN 80-901779-2-1

⁵⁰ DVOŘÁK, Petr. *Bankovníctví pro bankéře a klienty*. 3.vyd. Praha: Linde Praha, 2005. 681 s. ISBN 80-7201-515-X

⁵¹ BusinessInfo.cz [online] 2009. [cit. 2012-05-20] Pohledávky: Dostupné z : <http://www.businessinfo.cz/cz/clanek/orientace-v-pravnich-ukonech/pohledavky-opu/1000818/51671/>

Hypotéka je takový druh úvěru, kdy za půjčené peníze ručí klient peněžnímu ústavu (v našem případě bance) nemovitostí. Uzavření hypotéky se doporučuje pro vyšší částky (zpravidla od 300.000 Kč) a splacení bývá záležitostí delšího období.

Rozhodneme-li se financovat koupi nemovitosti formou hypotéky, měli bychom být velmi dobře seznámeni se základními pojmy zástavního práva, protože jištění úvěru prostřednictvím zástavy nemovitosti představuje specifický rys hypotečních úvěrů. Hypoteční úvěr je dlouhodobý úvěr poskytovaný na investice do nemovitostí, jehož splacení je zajištěno zástavním právem k nemovitosti určité hodnoty.⁵²

Zástavou u hypotečního úvěru může být:

- Nemovitost ve vlastnictví třetí osoby, např. ve vlastnictví příbuzných
- Kupovaná nemovitost
- Jiná nemovitost ve vlastnictví dlužníka
- Rozestavěná nemovitost zapsaná do katastru nemovitostí

3.6 Právní úprava zástavního práva

Zástavní právo upravuje v České republice Občanský zákoník v § 152 - § 172, a zařazuje ho mezi věcná práva. V § 152 je obsažena legální definice zástavy.

Zástavní právo je typický případ práva k věci cizí, a to buď nemovité, movité, popř. k pohledávce. Za důležité považuji upozornit na fakt, že se zástavní věřitel nestává vlastníkem zastavených věcí, pouze mu náleží právo domáhat se uspokojení z nich v případě, že mu dlužník nesplní zajištěnou pohledávku řádně a včas.

V případě zástavního práva je uplatňován princip akcesority, tzn., že vznik a trvání zástavního práva souvisí nerozlučně se zajišťovanou pohledávkou. Zároveň je zástavní právo i právem absolutním, které zabezpečuje zástavnímu věřiteli ochranu proti každému, kdo by ho ve výkonu tohoto práva ohrožoval nebo zkracoval.

Ustanovení § 39 a násl. CenP upravuje zástavní právo k cenným papírům. Ke vzniku smluvního zástavního práva k cenným papírům podle ustanovení § 39 odst. 1 CenP je nutné uzavření písemné smlouvy. Tato smlouva se řídí ustanoveními občanského a obchodního zákoníku o zástavním právu. Dalším důležitým předpokladem pro vznik zástavního práva je u

⁵² KALABIS, Zbyněk. *Bankovní služby v praxi*. 1.vyd. Brno: Computers press, 2005. 148 s. ISBN 80-251-0882-1

listinného cenného papíru na doručitele předání cenného papíru zástavnímu věřiteli nebo předání třetí osobě do úschovy.

Podzástavní právo je zařazováno občanským zákoníkem mezi tzv. věcná práva, která obchodní zákoník neupravuje, proto se v obchodních vztazích použijí příslušná ustanovení obsažená v občanském zákoníku.⁵³

Vznik zástavního práva

Podle občanského zákoníku vzniká zástavní právo zpravidla pěti způsoby, tj. na základě:

- Písemné zástavní smlouvy
- Zákona
- Schválené dědické dohody
- Rozhodnutí soudu
- Hypotečního zástavního listu

Vznik zástavního práva na základě písemné smlouvy

Smlouva o zřízení zástavního práva se vždy uzavírá písemně bez ohledu na to, zda je zastavována movitá či nemovitá věc. Smlouva musí obsahovat označení zástavy a zajišťované pohledávky. Zástavním právem je možnost zajistit do sjednané výše i pohledávky určitého druhu, které budou vznikat zástavnímu věřiteli vůči dlužníkovi v určité době. Pak obchodní zákoník stanoví další náležitosti, které je třeba sepsat v zástavní smlouvě. Má-li být vymezena doba, na kterou se zřizuje zástavní právo, musí se vymežit druh pohledávek, které se zajišťují a zároveň stanovit určité hranice zajišťovaných pohledávek.

Zástavní právo nevzniká uzavřením zástavní smlouvy. Vzniká pouze závazkový vztah mezi zástavcem a zástavním věřitelem. K tomu, aby vzniklo zástavní právo, je nutná další právní skutečnost, odlišná podle věci, která je zastavována.

Banky v praxi tento instrument hojně využívají zejména pro opakující se krátkodobé úvěry se stejným účelem využití prostředků.

Vznik zástavního práva na základě hypotečních zástavních listů

⁵³ ŠTENGLOVÁ, Ivana et al. *Obchodní zákoník. Komentář. 13.vyd.* Praha: C.H.Beck, 2010. 1469 s. ISBN 978-80-7400-354-7

Hypotéční zástavní listy jsou dluhopisy, jejichž součástí názvu musí být označení, že se jedná o hypoteční zástavní list a jmenovitá hodnota i s úroky je plně kryta pohledávkami z hypotéčních úvěrů. Hypotéční úvěr se poskytuje na investice do nemovitostí na území České republiky nebo na jejich pořízení či výstavbu, a jejichž splacení je zajištěno zástavním právem k těmto nemovitostem. K vydání zástavních listů je oprávněna pouze banka. Vydávat tato povolení má právo pouze ta banka, jejíž licence výslovně uvádí oprávnění k této činnosti.

Předčasné splacení úvěru si nesmí banka vymínit, v případě svého zrušení, následuje-li po něm likvidace banky. Hypotéční banka, která poskytuje úvěr, stanovuje i cenu zastavených věcí. Na zastavenou nemovitost, jejíž cena je stanovena hypotéční bankou, nesmí váznout ke dni uzavření smlouvy o hypotečním úvěru žádné jiné zástavní právo třetí osoby.

Podstatu hypotéčního úvěru nalezneme v tom, že je vždycky zajištěn zástavním právem k nemovitosti a kdy cena zastavované nemovitosti musí být ve vztahu k výši hypotéčního úvěru bezpečná.⁵⁴

Výhody a nevýhody zástavního práva k nemovitostem

Zástava je prostředek, který uvádí do rovnováhy potřeby klienta a jistotu banky. Zda tato rovnováha zůstane zachována, záleží na zúčastněných stranách. Proto v případě financování nemovitosti je výhodné považovat hypotéku za nejlépe vyhovující volbu. Při kvalitním pojištění a dobré platební morálce nemůže dlužník nic ztratit. Zástavní právo, ve srovnání s ostatními druhy zajištění práv, má více výhod. Ručení může ztratit na své spolehlivosti v souvislosti s proměnami majetku ručitele, zatímco zástavní právo představuje pro věřitele vyšší stupeň jistoty. Proto se v praxi využívá nejčastěji tam, kde má být zabezpečeno uspokojení pohledávky s dlouhodobou splatností.

⁵⁴ HOLEYŠOVSKÝ, Milan. *Zástavní právo*. 2. vyd. Praha: Newsletter, 1995. 132 s. ISBN 80-901779-2-1

4 POROVNÁNÍ JEDNOTLIVÝCH ZAJIŠŤOVACÍCH INSTRUMENTŮ

V teoretické části byly popsány jednotlivé metody zajišťovacích institutů využívaných v České republice. Důraz byl kladen na přiblížení typických vlastností každého zajišťovacího prostředku, potřebných pro učinění efektivního závěru.

Celá práce uvádí nejvyužívanější zajišťovací instrumenty poskytované bankami v České republice, tzn. bankovní záruky, bankovní avaly směnek, stand-by akreditivy a zástavní právo, které budou mezi sebou porovnány podle následujících kritérií:

1) Finanční náročnost

Finanční náročností se rozumí všechny náklady spojené s vystavením příslušného instrumentu zajištění, které musí klient banky vynaložit.

2) Administrativní náročnost

Administrativní náročností se rozumí požadavky, které jsou potřebné na vyřízení všech dokumentů spojených s vystavením jednotlivého zajišťovacího instrumentu bankou. Tato náročnost se projevuje i ve formě zasílání rozhodnutí o vystavení nebo nevystavení vybraného zajišťovacího prostředku. Elektronická korespondence je mnohem rychlejší a finančně méně náročnější než korespondence prostřednictvím pošty.

Za nejnáročnější administrativní záležitost, v rámci vystavení těchto instrumentů, bývá považováno vyhodnocení bonity klienta, kterému má banka poskytnout jim zvolený zajišťovací prostředek.

3) Právní povědomí o jednotlivém zajišťovacím instrumentu

Právním povědomím o mechanismu fungování každého zajišťovacího instrumentu se rozumí znalost právního minima, potřebného k porozumění a následnému efektivnímu využití zvoleného instrumentu zajištění.

4) Časová náročnost

Časová náročnost bude vyjadřovat dobu nezbytně nutnou pro vystavení jednotlivého typu zajišťovacího instrumentu. Toto kritérium má vyhodnotit, který institut zajištění obnáší nejsnadnější požadavky na jeho získání.

5) Rizikovost provedení platby

Rizikovostí provedení platby se rozumí míra jistoty věřitele, že bude v jeho prospěch realizována výplata z vystaveného zajišťovacího instrumentu, a to v případě neplnění povinností ze strany dlužníka.

4.1 Porovnání dle kritéria finanční náročnosti

Z pohledu finanční náročnosti se zdá jako nejvýhodnější zajišťovací instrument bankovní záruka. Je to také z důvodu, že banka musí platit na první vyzvání bez přezkoumání důvodu výplaty. Proto jsou za vystavení záruky nižší poplatky. Na rozdíl u stand-by akreditivu, kde banka musí prvně zkoumat předložené dokumenty, aby mohla zaplatit. Při výplatě v rámci stand-by akreditivu se účtují bankou navíc poplatky za výplatu. Zajištění pomocí směnečného avalu je poměrně rizikové a nese proto vysoké finanční náklady. Rovněž jsou s tímto spojeny náklady na manipulaci se směnkou – převod práv ze směnky, žádost o inkaso a evidence směnky v bance.

Za nejnáročnější považuji vystavení zástavního práva, protože chce-li klient získat hypotéku v určité výši, musí automaticky bance poskytnout do zástavy nemovitost, jejíž cena bývá zpravidla vyšší než hypotéční úvěr, o který má klient zájem.

Pro přehlednost tedy můžeme seřadit zmíněné metody zajištění dle finanční náročnosti od nejlevnějších po nejdražší takto:

1. Bankovní záruky
2. Stand-by akreditiv
3. Směnečný aval
4. Hypotéka

4.2 Porovnání dle kritéria administrativní náročnosti

Dalším rozlišovacím kritériem je náročnost administrativní. Nepochybně nejjednodušším způsobem zajištění je směnečný aval. Ten, kdo dává svůj aval na směnku – bývá to zpravidla banka, prozkoumá věcnou správnost směnky a připojí na ni svůj aval. Samozřejmě jsou zde nároky na úschovu směnky a její evidenci. U bankovní záruky je třeba vyplnit příkaz k vystavení záruky a banka jej potom musí zpracovat a záruku vystavit. Záruka se poté zasílá buď poštou v papírové podobě anebo swiftem elektronicky. Záruky je třeba rovněž vést v evidenci. U SBLC stejně jako u bankovní záruky je třeba bance doručit příkaz k vystavení SBLC, banka jej zpracuje a vystaví stejnými způsoby jakou záruku písemně anebo swiftem. Jakmile dojde k uplatnění bankovní záruky, banka zkontroluje žádost o výplatu, zda je právoplatně podepsaná, formálně v pořádku a platí. V případě výplaty v rámci SBLC banka kontroluje předložené dokumenty, které jsou předepsány v textu akreditivu.

Po prostudování zástavního práva k nemovitostem jsem došla k závěru, že zřízení tohoto práva obnáší vysokou administrativní náročnost, tudíž bych ho zařadila mezi nejvíce obtížné ze všech uvedených instrumentů zajištění. Musí se nejdříve vyplnit veškeré potřebné dokumenty k získání hypotéky. Zároveň se musí provést odhad nemovitosti, vklad nemovitosti do katastru nemovitosti apod.

U všech čtyř zajišťovacích produktů banka nejprve hodnotí klienta, za kterého produkt vystavuje. Tady je náročnost asi u všech čtyř produktů stejná, protože se hodnotí bonita klienta na základě předložených účetních výkazů.

Zajišťovací prostředky lze dle administrativní náročnosti seřadit následovně od nejméně náročných po nejnáročnější:

1. Směnečný aval
2. Bankovní záruka
3. Stand-by akreditiv
4. Hypotéka

4.3 Porovnání dle kritéria nutnosti právního povědomí o jednotlivém zajišťovacím instrumentu

Z hlediska nutnosti právního povědomí u zajišťovacích prostředků se zdá být nejméně náročný stand-by akreditiv a zástavní právo. Stand-by akreditiv se řídí pravidly, která vydala Mezinárodní obchodní komora v Paříži, a těmi se pak řídí všechny druhy akreditivů. Pravidla nejsou nadřazena zákonům jednotlivých zemí, ale slouží jako vodítko v případných soudních sporech. Zástavní právo k nemovitostem se řídí úpravou obsaženou pouze v občanském zákoníku.

U bankovní záruky se může záruka řídit právní úpravou v zemi příjemce nebo výstavce záruky.

Na základě toho, že je směnka z právního hlediska dost komplikovaný produkt, soudím, že právní úprava bankovního avalu je rovněž náročná. Ze směnky vyplývá pro zúčastněné strany mnoho práv a povinností a proto i případné uplatnění směnky se zkoumá mnoho kritérií, např. kdo má platit jako první, případně kdo je vedlejší dlužník.

Zajišťovací prostředky lze dle nároků na právní povědomí stran obchodu seřadit následovně od nejméně náročných po nejnáročnější:

1. Stand-by akreditiv, hypotéka
2. Bankovní záruky
3. Směnečný aval

4.4 Porovnání dle kritéria časové náročnosti

Jak již bylo uvedeno, u všech čtyř zajišťovacích prostředků se musí před vystavením zhodnotit bonita klienta. U kteréhokoliv klienta je to časově stejně náročné.

Vystavení bankovní záruky a stand-by akreditivu je časově stejně náročné. Snad posouzení textu záruky může proces prodloužit. Bývá to v případě, že příjemce záruky má svůj vlastní požadavek na text záruky a výstavce jej konzultuje se svou bankou a případně

připomínky ještě odsouhlasuje s příjemcem záruky. Samozřejmě i u SBLC je možno odsouhlasovat text s příjemcem akreditivu, ale text SBLC je více standardizován.

Pokud je směnka vystavena správně a obsahuje všechny potřebné náležitosti, pak je samotný bankovní směnečný aval poměrně rychlou záležitostí.

Podle mého názoru, nejdéle trvá vystavení hypotéky.

Shrneme-li si výše uvedené, můžeme metody zajištění seřadit následovně:

1. Směnečný aval
2. SBLC
3. Bankovní záruka
4. Hypotéka

4.5 Porovnání dle rizikovosti provedení platby

Nejjistější platba je v rámci záruky. Uplatní se na první vyžádání na základě žádosti o uplatnění bankovní záruky. Tato žádost, musí být podepsána v souladu s bankovními podpisovými vzory. Pokud je toto splněno, příjemce záruky dostane zaplacen.

Platba v rámci SBLC je z tohoto pohledu náročnější. Při žádosti o výplatu se posuzují a kontrolují jednotlivé předložené dokumenty dle podmínek akreditivu. Pokud jsou podmínky splněny a jsou předloženy předepsané dokumenty, příjemce dostane zaplacen. Jestliže nějaký dokument chybí, anebo vykazuje nesrovnalosti, platba závisí na souhlasu plátce, který může platbu odmítnout.

U směnečného avalu platí avalista, pokud nezaplatil dlužník. V případě směnek, kde byly několikrát převedeny práva z této směny, může být časově náročné vyzvat k platbě postupně všechny dlužníky a až potom žádat o výplatu avalistu. V případě zástavního práva k nemovitostem si musíme uvědomit, že se jedná o zajišťovací instrument, který slouží jako zajištění bance. Tedy banka je v pozici věřitele. Nebude-li dlužník splácet hypotéční úvěr, pak si banka uspokojí své pohledávky z prodeje zastavené nemovitosti. Prodej zastavené nemovitosti může být, např. na základě veřejné dražby. Jedná se tedy o platbu ve prospěch banky.

Z pohledu rizikovosti provedení platby, lze metody seřadit následovně:

1. Bankovní záruka
2. SBLC
3. Směnečný aval
4. Hypotéka

5 ZÁVĚR

Cílem mé bakalářské práce, jak jsem se již zmínila v úvodě, mělo být dosažení vyhodnocení efektivnosti a výhod i nevýhod jednotlivých instrumentů zajištění, využívaných v bankovní sféře. Z důvodu velké obsáhlosti daného tématu a četných způsobů zajištění závazku, které poskytuje právní řád České republiky, jsem si pro následnou analýzu vybrala čtyři nejvyužívanější instrumenty zajištění v bankovníctví, tedy bankovní záruku, stand-by akreditiv, bankovní směnečný aval a zástavní právo. Za stěžejní část celé práce považuji výběr kritérií, podle kterých srovnávám vybrané prostředky zajištění. Ze získaných poznatků si dovoluji tvrdit, že každý ekonomický subjekt, by při výběru zajišťovacího nástroje, měl prvně zvážit náročnost daného zajištění, ať už finanční či administrativní. V neposlední řadě i právní úpravu.

Zajišťovací instrumenty vznikly proto, aby smluvním stranám umožnily zajištění proti možným rizikům vyplývajícím z realizace kontraktu. Podle mého názoru efektivita daného institutu záleží na tom, aby se správně odhadla jejich výše, byla předvídaná všechna potencionální rizika a byl vybrán nejvhodnější instrument, popř. kombinace instrumentů, jejichž cena a parametry by byly přiměřené potřebám zajišťovaného obchodu.

Dále chci upozornit na skutečnost, že volba oprávněného zajišťovacího instrumentu je závislá i na zkušenostech z obchodních vztahů obou smluvních stran a na stupni vzájemného poznávání. Jedná-li se o první kontakt, resp. jedná ze stran má nepříjemné zkušenosti z minulých obchodních transakcí, pak je třeba zakomponovat do znění zvoleného institutu zajištění přísnější podmínky, které je po získání dobrých zkušeností s protější stranou výhodné zmírňovat.

Lze říci, že jsou v této práci učiněny pouze obecné závěry, které se v praktickém užití mohou značně odlišovat. Jsem přesvědčena, že výběr nejvýhodnějšího zajišťovacího institutu se odvíjí od obchodů prováděných, buď v mezinárodním obchodě, nebo obchodě tuzemském, protože jednotlivé obchodní operace jsou velmi rozdílné. Dovolím si tedy tvrdit, že až v konkrétních případech lze jednoznačně určit absolutně nejlepší způsob zajištění závazků.

Rozsah dané práce ani mé praktické znalosti mi neumožňují provést podrobnější rozbor dané problematiky. I přesto můžu říci, že bylo dosaženo cíle práce, tedy zhodnocení mnou vybraných instrumentů zajištění a jejich následné zhodnocení dle stanovených kritérií.

SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY

A. Knihy

1. BEJČEK, Josef, ELIÁŠ, Karel, RABAN, Přemysl et al. *Kurs obchodního práva, Obchodní závazky*. 3.vyd. Praha: C. H. Beck, 2003. 603 s. ISBN 80-7179-746-4
2. ČERMÁKOVÁ, Irena. *Bankovní záruka*. 1.vyd. Brno: ECON publishing, s.r.o., 2002. 175 s. ISBN 80-86433-03-X
3. DVOŘÁK, Petr. *Bankovníctví pro bankéře a klienty*. 3.vyd. Praha: Linde Praha, a.s., 2005. 681 s. ISBN 80-7201-515-X
4. GIESE, Ernst at al. *Zajištění závazků v České republice*. 1.vyd. Praha: C.H.Beck, 1999. 352 s. ISBN 80-7179-239-X
5. HOLEYŠOVSKÝ, Milan. *Zástavní právo*. 2.vyd. Praha: Newsletter, 1995. 132 s. ISBN 80-901779-2-1
6. CHALUPA, Radim. *Zákon směnečný a šekový. Komentář*. 1.vyd. Praha: Linde Praha, a.s., 1996. 684 s. ISBN 80-7201-036-0
7. JANATKA, František et al. *Rizika v komerční praxi*. Praha: Wolters Kluwer, a.s., 2011. 320 s. ISBN 978-80-7357-632-5
8. KALABIS, Zbyněk. *Bankovní služby v praxi*. 1.vyd. Brno: Computer Press, a.s., 2005. 148 s. ISBN 80-251-0882-1
9. MARVANOVÁ, Marie, HOUDA, Martin. *Platební styk*. 3.vyd. Brno: ECON publishing, s.r.o., 1995. 324 s. ISBN 80-901627-2-X
10. POLOUČEK, Stanislav et al. *Bankovníctví*. 1.vyd. Praha: C.H.Beck, 2006. 716 s. ISBN 80-7179-462-7
11. SVOBODOVÁ, Věra. *Směnka*. 1.vyd. Brno: ECON publishing, s.r.o., 1994. 293 s. ISBN 80-901627-1-1
12. ŠTENGLOVÁ, Ivana, PLÍVA, Stanislav, TOMSA, Miloš et al. *Obchodní zákoník. Komentář*. 13.vyd. Praha: C.H.Beck, 2010. 1469 s. ISBN 978-80-7400-354-7

13. Internetové zdroje

14. Bankovní záruka v České republice [online]. 2010 [cit.2012-05-20]. Dostupné z: <http://cfoworld.cz/financni-sluzby/bankovni-zaruka-v-ceske-republice-602>
15. BusinessInfo.cz [online] 2009. [cit. 2012-05-20] Pohledávky: Dostupné z : <http://www.businessinfo.cz/cz/clanek/orientace-v-pravnich-ukonech/pohledavky-opu/1000818/51671/>
16. BusinessInfo.cz. [online] 2010. [cit. 2012-05-20] Směnka. Dostupné z : <http://www.businessinfo.cz/cz/clanek/manual-exportera/platebni-podminky-mezinarodniho-obchodu/1001370/43591/?pag>
17. CFOWorld.cz [online]. 2010 [cit. 2012-05-20] Bankovní záruka v České republice. Dostupné z: <http://cfoworld.cz/financni-sluzby/bankovni-zaruka-v-ceske-republice-602>
18. Česká exportní banka, a.s., [online]. [cit. 2012/05/20]. Dostupné z: http://www.ceb.cz/images/uploads/A4_2012.pdf
19. Platební podmínky v mezinárodním obchodu [online]. 2010 [cit.2012-05-20]. Dostupné z: <http://www.businessinfo.cz/cz/clanek/manual-exportera/platebni-podminky-mezinarodniho-obchodu/1001370/43591/>
20. Záruka za předloženou nabídku [online]. 2009 [cit.2012-05-20]. Dostupné z: <http://www.rb.cz/firemni-finance/velke-podniky/uvery-financovani-obchodu-a-zaruky/vystavovani-zaruk/zaruka-za-spravne-provedeni-smlouvy/>
21. Záruka za vrácení platby předem [online]. 2009 [cit.2012-05-20]. Dostupné z: <http://www.rb.cz/firemni-finance/velke-podniky/uvery-financovani-obchodu-a-zaruky/vystavovani-zaruk/zaruka-za-vraceni-provedene-platby-predem/>

SEZNAM ZKRATEK

apod	a podobně
BIC	identifikační kód banky v Swiftu
č.	číslo
Kč	Koruna česká
L/C	letter of credit
násl.	následující
např.	například
str.	strana
Sb.	sbírka
SBLC	stand- by letter of credit
s.r.o.	společnost s ručením omezeným
tj.	to je
tzn.	to znamená
tzv.	takzvaně
vyd.	vydání

PROHLÁŠENÍ O VYUŽITÍ VÝSLEDKŮ BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

Prohlašuji, že

- jsem byla seznámena s tím, že na mou bakalářskou práci se plně vztahuje zákon č. 121/2000 Sb. – autorský zákon, zejména § 35 - užití díla v rámci občanských a náboženských obřadů, v rámci školních představení a užití díla školního a § 60 – školní dílo;
- beru na vědomí, že Vysoká škola báňská – Technická univerzita Ostrava (dále jen VŠB-TUO) má právo nevýdělečně, ke své vnitřní potřebě, bakalářskou práci užít (§ 35 odst. 3);
- souhlasím s tím, že bakalářská práce bude v elektronické podobě archivována v Ústřední knihovně VŠB-TUO a jeden výtisk bude uložen u vedoucího bakalářské práce. Souhlasím s tím, že bibliografické údaje o bakalářské práci budou zveřejněny v informačním systému VŠB-TUO;
- bylo sjednáno, že s VŠB-TUO, v případě zájmu z její strany, uzavřu licenční smlouvu s oprávněním užít dílo v rozsahu § 12 odst. 4 autorského zákona;
- bylo sjednáno, že užít své dílo, bakalářskou práci, nebo poskytnout licenci k jejímu využití mohu jen se souhlasem VŠB-TUO, která je oprávněna v takovém případě ode mne požadovat přiměřený příspěvek na úhradu nákladů, které byly VŠB-TUO na vytvoření díla vynaloženy (až do jejich skutečné výše).

V Ostravě dne

Jarmila Jeżowiczová
Jméno a příjmení studenta

Adresa trvalého pobytu studenta:
Bezručova 657, Jablunkov 739 91